

Norges vassdrags- og energidirektorat,
Postboks 5091 Majorstuen,
0301 Oslo

Uttalelse til søknad om konsesjon for bygging av Hofoss kraftverk og regulering av Store Åfloen i Kongsvinger kommune i Hedmark fylke

Det vises til direktoratets brev av 24. mars 2017 med oversendelse av søknad av 20. januar 2017 fra Hofoss kraftverk AS (SUS) om tillatelse til å bygge Hofoss kraftverk og å regulere Store Åfloen i Kongsvinger kommune. Tiltaksområdet ble besøkt av Fylkesmannen 11. mai 2017.

Søknaden

Konsesjonssøknaden av 20. januar 2017 omfatter utnyttelse av et fall på ca. 43 meter i elva Skasåa ved Hofoss øst for Hokkåsen i Kongsvinger kommune. Inntaket er planlagt på kote 199,6-200,6 og kraftstasjonen på kote 157. Søknaden omfatter i tillegg regulering av Store Åfloen med 1,0 meter, men ingen vassdragsoverføringer. Det planlegges å benytte den eksisterende Åflodammen som er 4,3 meter høy og ca. 65 meter lang. Magasinvolumentet antas å bli ca. 375.000 m³.

Tiltaket medfører ei rørgate på ca. 1.200 meter fra inntaket til kraftstasjonen. Rørgata er planlagt med et nedgravd rør med diameter 2,3 meter. Det planlegges å forlenge en eksisterende skogsbilveg med 250 meter fram til inntaksdammen. Fra dammen er det planlagt en 600 meter lang midlertidig anleggsveg langs rørtraséen fram til Brattfossbrua. Derfra er det planlagt en 600 meter lang ny skogsbilveg fram til kraftstasjonen. Det er beregnet at det er massebalanse i prosjektet slik at det ikke er behov for massetak eller deponier.

Kraftstasjonen er planlagt bygd på sørsida av Skasåa. Nettilknytning er planlagt via en ca. 430 meter lang jordkabel til eksisterende 22 kV-nett nord for elva. Kabeltraséen er planlagt i to alternativer. Kraftstasjonen er beregnet å få en årlig produksjon på 5,94-6,76 GWh avhengig av om det gis konsesjon for regulering av Store Åfloen eller ikke.

Skasåa vil ifølge søknaden bli berørt over en strekning på ca. 1.200 meter. Middelvannføringen er beregnet til 2.760 l/sek og den alminnelige lavvannføringen til 280 l/sek. Det er i søknaden foreslått en minstevannføring på 200 l/sek hele året.

Fylkesmannens faglige vurdering

Fylkesmannen har merket seg at gjennomføring av det omsøkte tiltaket er beregnet å ville gi en gjennomsnittlig årlig produksjon på 6,0-6,8 GWh, som antas å være tilstrekkelig til å forsyne ca. 325 husstander med elektrisk kraft. I utbyggingsperioden vil tiltaket kunne gi noe lokal sysselsetting. Ifølge søknaden vil kraftverket kreve regelmessig tilsyn, men ikke fast bemanning, etter at det er satt i drift. Det vil bli en viss økning av skatteinntektene for kommunen.

På de øverste 900 meterne av den planlagte utbyggingsstrekningen faller Skasåa ca. 25 meter i slake stryk gjennom et kulturlandskap. På de nederste 300 meterne, ved Mjølnerudfallet, er fallet større, ca. 18 meter, og her er det to små fossefall. Vassdraget bærer sterkt preg av å ha vært intensivt utnyttet til tømmerfløting i flere hundre år. Rester av forbygninger finnes flere steder, og det har vært både sag og mølle på den aktuelle strekningen.

Berggrunnen i det planlagte tiltaksområdet består av granittisk gneis med innslag av øyegneis og øyegranitt i den vestligste delen. Rundt Store Åfloen er det morenedekke av varierende tykkelse, stedvis grunnlendt blokkmark. Nedover langs Skasåa er det til dels mektige løsmasseavsetninger under marin grense med raviner både nord og sør for elva øst for Mjølnerudfallet.

Vegetasjonen i det planlagte tiltaksområdet er variert. Rundt Store Åfloen er det lavrik furuskog og bærlyngbarblandingsskog. Langs øvre del av elvestrekningen er det på sørsida av Skasåa hovedsakelig en bærlyngbarblandingsskog med en breim av rik granskog og gråor-heggeskog langs elva. På nordsida er det vesentlig gråor-heggeskog mellom elva og innenforliggende dyrket mark. Nedstrøms Brattfossbrua er det rik granskog og gråor-heggeskog mellom dyrket mark og elva. På sørsida av Mjølnerudfallet er det et lite tjern, til dels omgitt av sumpskog.

Tiltaket berører verken INON-områder, verneområder etter naturmangfoldloven eller sikrede friluftslivsområder.

Som vedlegg til konsesjonssøknaden følger en miljørapport for Hofoss småkraftverk. Rapporten synes å være basert på ett besøk i området 30. juli 2013. Det er lagt vekt på fugletaksering og registrering av spor og spor tegn etter pattedyr. Rapporten oppgir at «Flora blir også kontrollert langs vassdraget i tillegg til at myrer og kantvegetasjon langs bekker blir undersøkt».

Miljørapportens omtale av rødlistearten ulv og andre pattedyr (med unntak av bever) er lite relevante for vurderingen av søknaden. Fossefall og vintererle, som ikke er uvanlige i egnede biotoper i regionen, forekommer i det planlagte utbyggingsområdet og vil antagelig få reduserte livsvilkår på den aktuelle utbyggingsstrekningen. Fiskemåke (NT), storlom og strandsnipe, som heller ikke er uvanlige på egnede lokaliteter i regionen, er registrert i Store Åfloen i flere år og hekker sannsynligvis i området. Økte vannstandsvariasjoner i sjøen vil kunne redusere mulighetene for vellykket hekking for disse artene. Det foreligger en enkelt observasjon av makrellterne (EN) fra 2007, men ingen dokumentasjon på at artene hekker i området.

Det er ikke registrert rødlistede plante- eller sopparter i det planlagte tiltaksområdet. Det er ingen fossesprøytoner på den aktuelle strekningen og verken berggrunnsforholdene eller de topografiske forholdene tilsier at dette er potensielle voksesteder for arter som er kravfulle med hensyn til luftfuktighet eller næringinnhold. De to små fossefallene ved Mjølnervedfallet er dels omgitt av betongforbygninger, dels av renskurte bergvegger, og synes ikke å være voksested for plantearter med spesielle krav til høy luftfuktighet.

Fylkesmannen kjenner ikke til at den aktuelle elvestrekningen har funksjon som gyte- eller oppvekstområde for langtvandrende fisk fra Glomma, og Åflodammen er antagelig uansett et vandringshinder for fisk. Fylkesmannen forutsetter at Hedmark fylkeskommune som rette vedkommende vurderer konsekvensene for annen fisk av en eventuell kraftutbygging.

Det er i søknaden foreslått en minstevannføring som er noe lavere enn den alminnelige lavvannføringen. For i noen grad å opprettholde de økologiske forholdene for bunndyr-samfunnene og en del akvatiske organismer, som for øvrig er dårlig kjent i vassdraget, forutsetter Fylkesmannen at det i en eventuell konsesjon settes krav om en minstevannføring som minst er like stor som den alminnelige lavvannføringen.

En regulering av Åfloen med 1,0 meter vil tidvis gi et bedre landskapsbilde. Det planlagte inntaket med vegtilførsel og ei nedgravd rørgate med en midlertidig anleggsvei ned til Brattfossbrua vil etter anleggsperioden gi relativt begrensede landskapsmessige virkninger. Ifølge søknaden skal det sør for Brattfossbrua bygges en permanent skogsbilvei «i utkanten av dyrket mark» og rørgata skal legges «i kanten av veien». Det opplyses at «I anleggsfasen vil nødvendig berørt bredde være 15 m.» I dette ravineområdet er det forholdsvis bratt, og veien og rørtraséen vil kunne bli et betydelig inngrep i landskapet. Selve kraftstasjonen er foreslått plassert slik at den neppe vil bli særlig synlig fra omgivelsene.

Når det gjelder tiltakets konsekvenser for friluftsliv, forutsettes det at Hedmark fylkeskommune som rette vedkommende vurderer dette.

På den elvestrekningen som er planlagt å få sterkt redusert vannføring, er det avrenning fra dyrket mark og det er noe spredt bebyggelse i området. Dette er ikke nærmere omtalt i søknaden. Det er uklart for Fylkesmannen om vannkvaliteten på denne strekningen vil kunne bli negativt påvirket i vesentlig grad. Det omsøkte tiltaket vil imidlertid kunne ha negativ påvirkning på den samlede økologiske tilstanden i elva. jf. vannforskriften.

Tiltaksområdet ligger i et aktivt landbruksdistrikt. I konsesjonssøknaden legges det til grunn at det midlertidige arealbehovet i anleggsfasen vil være ca. 28 dekar, mens det permanente arealbeslaget vil være på 2,85 dekar, hvorav 2,55 dekar vil være nye veger. Fylkesmannen er i tvil om det kan legges til grunn at rørtraséen i sin helhet kan gro igjen med skog, og antar at det permanente arealbeslaget vil bli noe høyere en oppgitt. Tapet av skogareal må imidlertid veies opp mot den tilleggsverdien kraftproduksjon vil kunne gi de berørte eiendommene.

Fylkesmannens samlede vurdering av søknaden i forhold til naturmangfoldloven

Ifølge naturmangfoldlovens § 7 skal prinsippene i lovens §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet. Nedenfor følger Fylkesmannens

vurdering av disse prinsippene i disse sakene idet det forutsettes at Norges vassdrags- og energidirektorat foretar en tilsvarende vurdering ved sin avgjørelse av søknaden.

Kunnskapsgrunnlaget

Naturmangfoldlovens § 8 slår fast at offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. På bakgrunn av opplysningene i konsesjonssøknaden og egen besiktigelse av tiltaksområdet anser Fylkesmannen kunnskapsgrunnlaget for å være tilstrekkelig når det gjelder virkningen av tiltakene for aktuelle samfunnsinteresser, INON-områder, verneområder, terrestrisk biologisk mangfold, sikrede friluftsområder, landbruk og skogbruk.

Når det gjelder tiltakets virkning på vannkvaliteten i vassdraget, er dette ikke omtalt i søknaden. Fylkesmannen antar at det ikke er forurensende utslipp av betydning på den aktuelle elvestrekningen og at vannkvaliteten derfor antas ikke å ville bli negativt påvirket i vesentlig grad, men dette er ikke dokumentert. Det foreligger heller ingen opplysninger om bunndyrfaunaen eller om den akvatiske floraen og faunaen bortsett fra fisk.

Føre-var-prinsippet

Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det ifølge § 9 i naturmangfoldloven tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Det foreligger liten eller ingen kunnskap om bunndyrfaunaen eller om akvatiske organismer bortsett fra fisk. På det aktuelle elveavsnittet befinner det seg sannsynligvis et stort antall arter av blant annet insekter. Disse vil få sine livsbetingelser vesentlig forverret dersom vannstanden endres dramatisk. For å redusere skadevirkningene på disse artene er det av avgjørende betydning at NVE på den elvestrekningen som eventuelt tillates utbygd pålegger sluppet en minstevannføring og bygd terskler som kan bidra til å sikre artenes overlevelse.

Økosystemtilnærming og samlet belastning

Naturmangfoldlovens § 10 slår fast at en påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastningen som økosystemet er eller vil bli utsatt for. Etter det Fylkesmannen kjenner til, har både Skasåa og nærliggende vassdrag gjennom lang tid vært benyttet til tømmerfløting og til sagbruks- og mølledrift. Både elveløp og elvekanter har fortsatt rester av denne virksomheten. Permanent redusert vannføring som følge av kraftutbygging har imidlertid ikke stort omfang i de sørlige sidevassdragene til Glomma.

Kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver

Naturmangfoldlovens § 11 pålegger tiltakshaveren å dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder dersom det ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter. Det er i søknaden skissert slipp av minstevannføring. I søknadens sammendrag står det at «Bygging av terskler i elva gir folk en opplevelse av et forbedret landskapsbilde gjennom høyere vannspeil og forbedrer også forholdene for de mest vanlige fiskeartene gjedde og abbor.» Det går imidlertid ikke klart fram av søknaden i hvilket omfang det er planlagt bygging av terskler.

Fylkesmannen antar at en tilstrekkelig høy minstevannføring hele året, sammen med bygging av terskler på steder egnet for dette kan bidra til at vannlevende organismer i noen grad vil kunne overleve en eventuell gjennomføring av de omsøkte tiltakene.

Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder

Utbygging av det omsøkte kraftverket vil uansett medføre en del varige naturinngrep. Med dette utgangspunktet synes den lokaliseringen av inntaksmagasin, rørledning, veier og kraftstasjon som er angitt i søknaden – med unntak av veg- og rørtraséen nedstrøms Brattfossbrua - å være en relativt god løsning vurdert ut fra hensynet til både naturmangfoldet, landskapsbildet og den samlede næringsmessige utnyttelsen av området. Det er skissert to alternative kabeltraséer for tilknytning til strømmettet. For landskapsbilde og naturmangfold synes det ikke å være vesentlig forskjell på disse.

Ved vurdering av konsesjonssøknaden må det vurderes hvorvidt den begrensede kraftmengden det aktuelle kraftverket er forutsatt å skulle produsere, vil kunne produseres på annen måte med mindre negative virkninger.

Fylkesmannens samlede vurdering av søknaden

Gjennomføring av det omsøkte tiltaket vil kunne skaffe til veie 6,0-6,8 GWh, som tilsvarer energiforbruket i ca. 325 boliger. Tiltaket vil medføre økt sysselsetting i anleggsperioden. I driftsfasen vil anlegget gi en marginal sysselsetting. Kommunen vil kunne få noe økte skatteinntekter.

Disse samfunnmessige fordelene må vurderes mot de ulempene tiltaket medfører. Etter Fylkesmannens oppfatning vil det omsøkte tiltaket ikke ha innvirkning på INON-områder, verneområder eller sikrede friluftsområder og tiltakene vil ha bare marginal innvirkning på terrestrisk biologisk mangfold, jordbruks- og skogbruksinteresser.

Det er sentrale målsettinger at mangfoldet av både naturtyper og arter skal bevares, at vannkvaliteten i vassdragene skal opprettholdes eller forbedres og at landskapenes mangfold og kvalitet skal sikres.

Fylkesmannen legger til grunn at Store Åfloen og Skasåa på den aktuelle strekningen har begrenset verdi for biologisk mangfold. En regulering av sjøen og en vesentlig reduksjon av vannføringen på den aktuelle elvestrekningen vil redusere levevilkårene for enkelte fuglearter og redusere verdien av vassdraget som en funksjonell økologisk enhet. I tillegg vil et stort antall arter av blant annet insekter i elva kunne få sine livsbetingelser forverret dersom vannstanden endres vesentlig. Dette kan i noen grad kompenseres ved terskelbygging og en minstevannføring som minst tilsvarer alminnelig lavvannføring.

Tiltaket antas ikke å ville ha vesentlig betydning for vannkvaliteten i vassdraget, men dette bør dokumenteres. Med den omsøkte minstevannføringen er det uklart for Fylkesmannen om minimumsmålet i vannforskriften om god økologisk tilstand vil kunne opprettholdes.

Fylkesmannen er ikke kjent med detaljerte planer for den planlagte rørtraséen og vegframføringen nedstrøms Brattfossbrua, men landskapsinngrepene kan der bli relativt betydelige. For øvrig synes de planlagte inngrepene ikke å ville påvirke landskapsbildet i vesentlig grad.

Konklusjon

Fylkesmannen har ingen vesentlige merknader til at konsesjonssøknaden for Hofoss kraftverk blir innvilget. Av hensyn til flora og fauna i elva forutsettes det at det slippes en minstevannføring som minst tilsvarer den alminnelige lavvannføringen og at det bygges

tilstrekkelig med terskler. Det forutsettes videre at vassdragets økologiske tilstand ikke reduseres og at det nedstrøms Brattfossbrua velges en trasé for rørledning og veg som begrenser de negative landskapsmessige virkningene. De miljømessig negative virkningene av det omsøkte tiltaket synes for Fylkesmannen knapt å ville overstige samfunnsnytten av prosjektet.

Med hilsen

Anne Kathrine Fossum e.f.
ass. fylkesmann

Jørn G. Berg
miljøverndirektør

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes ut uten signatur.

Kopi: Miljødirektoratet, Postboks 5672 Sluppen, 7485 Trondheim
Hedmark fylkeskommune, Postboks 4404, 2325 Hamar